

SZOMSZÉDOLÁS – ÁPRILISBAN

Hamar betelt az EKE Áprilisi Szomszédolás című programjához meghirdetett létszámkeret, amely jól jelezte az érdeklődést a helyszín és a téma iránt. Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárát, a Dohány utcai Zsinagógát és a Zsidó Múzeumot meglátogató programunkon számos egyházi könyvtáros, illetve érdeklődő könyvtáros kolléga vett részt.

A látogatást az Egyetem Zsinagógájában kezdtük. Elnök asszonyunk köszöntőjét követően dr. Tamási Balázs, a könyvtár vezetője vette át a szót, mindjárt egy héber üdvözléssel – Bruchim habaim! – kezdve, amelynek jelentése „Welcome”, szó szerint „Áldott(ak), akik (hozzánk) jönnek”.

A zsinagóga, amely 1877, az alapítása óta a rabbiképző „tanzsinagógája”, így a magyar zsidóság egy részét képviselő, ugyanakkor a magyar rabbiképzés vallási irányzatát követő neológ zsinagóga. A középben elhelyezett tóraolvasó mellett két frígszekerényt láthatunk itt, az egyik a megsérült héber iratokat őrzi. (A megsérült szent iratokat nem szabad megsemmisíteni, azokat külön őrzik vagy a temetőben egy külön helyen temetik el.) A festett üvegablakok, amelyek az elmúlt 20 évben adományokból készültek, különböző szimbólumokat ábrázolnak, többek között az ároni áldást, menórát, a π -t, mint matematikai szimbólumot.

A zsinagógáról szóló ismertetés zenei élménnyel egészült ki: rövid történeti áttekintésben ízelítőt kaptunk a zsinagógai dallamokból. Fekete László főkantór

Országos Rabbiképző
Zsidó Egyetem Könyvtára

a kántoriális ének egyes korszakait felidéző és különböző stílusú dallamai-

ból szólataltott meg néhány válogatott tételt. Így hallhattunk például egy, az 1. zsoltár 1. versére énekelt ősi zsidó dallamot, a közelgő pészachhoz kapcsolódóan a széder este szertartásához kötődő éneket, vagy a 19-20. század világát idéző dallamokat is. A nagy meggyőző művészi erővel énekelt, gazdagon díszített melódiák meghallgatása, érzelemgazdag világuk mindnyájunk számára nagy élményt jelentettek.

Látogatásunk a Scheiber Sándorról elnevezett díszteremben folytatódott, amely az egyetem legrégebbi és legszebb terme. Az egyik oldalon végig régi könyvszekerények vannak. (Tamási Balázs megjegyezte, hogy a könyvtár gyakorlatilag az egész épületben jelen van: sokfelé, a folyosókon is találunk könyvszekerényeket.) A terem fő ékesége az a portrészor, amely az intézmény legjelentősebb professzorait és vezetőit mutatja be a látogatóknak, így például láthattuk Schweitzer József korábbi rektor portréját is. A falakon elhelyezett tórafüggönyök elpusztult közösségekre emlékeztetnek.

Ezt követően átvonultunk a Goldziher Ignác terembe, ahol az egyetem és a könyvtár történetével ismerkedhetünk meg. A rabbiképző megalakulásának 140. évfordulójára készült egy hosszabb film, amelynek egy 20 perces rövidített változatát láthattuk. Már 1806-ban gondoltak először arra, hogy rabbiképzőt indítsanak a magyarországi zsidóság hitéletének

támogatására, mégis sokáig nem bíztak benne, hogy ez sikerül. Végül az országgyűlés alsó táblája 1844-ben elhatározta egy intézmény megalapítását, ami végül 1877 októberében kezdte meg működését. (Az intézmény hosszú ideig Ferenc József nevét viselte.) Kezdetől fogva a jelenlegi épület ad helyet a felső- és középfokú oktatásnak és a könyvtárnak, belül azonban több átalakítás is történt a későbbiekben (pl. az Anna Frank Gimnázium másik épületbe történt átköltözése változásokat hozott épületen belül, többek között a könyvtár is ezekben a terekben kapott új helyet). Ma itt képzik a rabbikon és a világi MA, BA szakok végzettjein kívül a neológ közösségek kántorait is.

Már a filmben is több szó esett a könyvtárról, de bővebb történeti áttekintés és a mai működés bemutatása csak ezután következett. *Dr. Tamási Balázs* igazgató részletesen és sok érdekes momentumot említve hozta közel hozzánk a gyűjteményt, a könyvtár életét. A bemutatója elején kiemelte, hogy megújult a honlap: áttekinthető és világos lett a szerkezet, új a színvilág, valamint a logó is, amely egységbe hozza a Dávid-csillagot és a könyv-szimbólumot. A könyvtár legfontosabb jellemzőit így foglalhatjuk össze, amint azt a honlapon is olvashatjuk: *„Magyarország legnagyobb hebraisztikai és judaisztikai könyvgyűjteménye 15–20. századi forrásokból. Muzeális gyűjteményként feladata a magyarországi zsidóság, a neológia örökségének megőrzése. Egyetemi könyvtárként biztosítja az oktatáshoz és kutatáshoz szükséges hátteret.”*

A könyvtár nyilvános könyvtár, szakkönyvtár, a magyarországi neológ zsidóság kulturális örökségének őrző- és kutatóhelye. A gyűjtemény mintegy 30%-a muzeális dokumentum, köszönhetően a történetének hosszú ideje alatt tudatosan vásárolt dokumentumoknak, illetve az ide került hagyatékok egyedi példányainak. Kaufmann Dávid, a zsidó filozófia, történelem és héber könyvészet egyik fiatal és már akkor nagy tekintélyű tudósa szervezte meg az induláskor

a gyűjteményt, amelyet egy olaszországi és több magyarországi könyvhagyatékok megvásárolásával alapítottak meg. Ezekben a gyűjteményekben már héber ősnymtatványokat, antikvákat és 17–18. századi régi könyveket is találunk. A későbbiekben is igen sok értékes, egyedi darab kerül a könyvtár állományába vásárlásokkal, ajándékokkal. Rendszeres volt, hogy az intézmény tanárai, diákjai megajándékozták a könyvtárat saját gyűjteményükkel vagy külföldi útjukon vásárolt értékesebb kiadványokkal. A 19. század végén a kötetek értő bibliográfiai és tárgyi feldolgozása is megkezdődött. Ma is őrzik az akkori, fa dobozokban tárolt cédulakatalógus-rendszert. A könyvtár gyarapodását hosszú ideig az évkönyvekből is nyomon követhetjük.

A 2. világháború során megsérült az épület, éppen az a második emeleti rész, ahol a könyvtár egy része is helyet kapott. Az ott őrzött állomány nagy része sajnos elpusztult, illetve megrongálódott. A veszteséggel kapcsolatban csak becslések állnak rendelkezésünkre.

A háborús károk és a szomorú történelmi események ellenére a könyvtár állománya ebben az időben gyarapodott: több gyűjteménnyel, hagyatékkal, sok elpusztult közösség könyveivel mégis gazdagodott. Az állomány szisztematikus rendezése csak a 80-as évek közepén kezdődhetett meg újra, majd a 2000-es évektől, az egyetem akkreditálásától kezdve kapott új lendületet és lehetőséget. Ekkor lett egyetemi könyvtár is.

Ma tovább folyik az állomány rendezése, elektronikus formában történő feltárása (ALEPH-rendszer), és a folyamatos, szisztematikus állományvédelmi munkák is részét képezik a mai működésnek. Ma a könyvtárnak van egy egyszemélyes, folyamatosan fejlődő restaurátor műhelye, főállású restaurátorral.

A lehetőségek szerint, elektronikus adatbázisok előfizetésével, az olvasóterem megújításával is támogatják hallgatóik, kutatóik jobb, tartalmasabb és kényelmesebb könyvtári munkáját. (A könyvtár története részletesen és illusztrációkkal

a honlapon olvasható: <https://bit.ly/2MFNzLn>)

Egyik legfontosabb feladat ma a könyvtárban a folyamatos bibliográfiai és tárgyi feldolgozás mellett az olvasóterem, illetve a raktár felújítása, a szabadpolcos állomány megfelelő elhelyezése, illetve ezzel kapcsolatban az RFID állományvédelmi rendszer bevezetése. A feldolgozásban speciális ismeretekre is szükség van, hiszen az állomány jelentős része héber nyelvű. Szerencsére nemrég felvettek egy kollégát, aki könyvtáros, és emellett hebraisztikai végzettséggel is rendelkezik.

Az intézmény történetével, illetve a könyvtárral való ismerkedést az olvasóteremben folytattuk. Itt dr. Szegő Ágnes, a könyvtár előző igazgatója vezetett bennünket. A cca. 20 évvel ezelőtt kialakított olvasóteremben (amelynek helyén korábban gimnáziumi tantermek voltak) részben a raktározási táblázat, részben pedig egy speciális ETO (judaica-ETO: a Jeruzsálemi Héber Egyetem, a később Izraeli Nemzeti Könyvtár beosztása) szerint található meg a könyveket. Ez utóbbi a zsidó valláshoz, illetve például a folklórhoz és művészettörténethez kapcsolódó könyvek egyedi rendjét jelenti, a témákat olyan mélységben részletezve és osztályozva, amelyet az általános ETO-beosztás nem tesz lehetővé. Kölcsönözni is itt lehet, de csak a másod, harmadpéldányokat vihetik el az olvasók, általában 4 hétre.

Könyvtári ismerkedő sétánkat kisebb termekben folytattuk, ahol tárlókban vagy számunkra külön előkészítve nézhettünk meg néhány kincset a könyvtár gyűjteményéből. Az első tárló kéziratokat mutatott, illetve kézbe vehettünk egy-egy lapot a könyvtár legkorábbi kézzel írt cédula-katalógusából. A kézzel írt katalógus-lapok önmagukban is mind kalligrafikus remekművek, szépen megformált, jól olvasható héber és latin betűikkel. A kiállított dokumentumok között megtekinthettünk egy héber ősnymatványt, az 1487-ben, Nápolyban nyomtatott Zsoltáros könyvét Dávid Kimchi kommentárjával és az 1548-ban, Velencében

kiadott antikvát Izrael geográfiájáról. Láthattunk 19. és 20. századi héber imakönyveket, melyeknek a kötésük is figyelemre méltó, vagy a Múlt és Jövő almanach gazdag képanyaggal kiadott példányát is. Érdekes volt látnunk egy poliglott Bibliát is: a neológ gondolkodásmód támogatta a keresztény anyag gyűjtését, amely ortodox környezetben elképzelhetetlen volt.

Láthattuk a restaurátor-műhelyt is, amelynek most legfőbb feladata a digitalizálандó kötetek előkészítése, illetve az állomány egyes darabjainak restaurálása (pl. kéziratok, fotók, régi katalógus-cédulák). Betekinthettünk a digitalizáló szobába is, ahol a MANDÁ-val kötött szerződés alapján egy külsős főállású kolléga dolgozik, továbbá két részmunkaidős kolléga a könyvtár alkalmazásában. Jelenleg az intézmény régi tanárainak könyveit, illetve régi könyveket digitalizálnak. Az eddigi munka eredményeként már mintegy 150 digitalizált könyv megtekinthető a MANDA adatbázisában. A Múlt és Jövő című folyóirat (1911–1944) példányait jelenleg szkennelik, részletes kereséssel rövidesen a belső hálózaton keresztül használhatják az olvasók.

Egy könyvtárban – a vendég könyvtárosok számára bizonyosan – az egyik legérdekesebb dolog a raktár. Így volt ez az OR-ZSE Könyvtárban is. A három szinten elhelyezett anyag jelenlegi rendje nagy részben egyáltalán nem mondható véglegesnek, az állomány nagysága, sokfélesége és a gyűjteménynek az elmúlt évtizedek nehézségeit, illetve az épület állapotának negatív fizikai hatásait is (kényszerűen) hordozó elhelyezése mégis nagy hatással volt mindannyiunkra.

Könyvtári barangolásunkat finom szendvicsekkel, kóser ebéddel zártuk. A nap azonban még nem ért véget, a pihenés és felfrissülés után csoportosan átmentünk a Dohány utcai Zsinagógába. Itt *Budai Miklós*, a Páva utcai Zsinagóga kántora vezetett bennünket, majd 3 csoportra oszlottunk, és így néztük meg a Zsidó Múzeum és Levéltárát, ahol *Dancz Vera*, *Nemecsek Panni* és *Bánfalvi-Orosz Eszter* tartották a tárlatvezetéseket. A látottak részletezése helyett, hiszen ezek a helyszínek bárki számára látogathatók, egy érdekes dolgot szeretnék kiemelni: a Levéltárban a gyűjtemény sokféleségét a tömör raktár egyik részében kialakított látványrak-tárban tekintheti meg a látogató. Így kis helyen sokféle dokumentum, tárgy mutatható be. Maga a levéltár Európa legteljesebb zsidó közösségi levéltára, amely a közösség alapításától napjainkig a közösség kezelésében van. A bemutatott dokumentumok és tárgyak közül néhány: több templom templomi ülésrendje, köztük a Dohány utcai Zsinagógáé is (az eladott székek árából is finanszírozták a templom építését); különböző jegyzőkönyvek, pecsétek, adomány-nyilvántartó könyv, néhány sérült szent irat (geniza, amelyet bemutatás céljára kiemeltek), egy mikrorográfiával „megrajzolt” előimádkozó tábla, egy kézzel írt szakácskönyv.

A Múzeum emeleit is rendre bejárva, az ott kiállított anyagokat megcsodálva, élményekkel, új ismeretekkel térhettünk haza.

Köszönjük az OR-ZSE munkatársainak, ott dolgozó kollégáinknak, *Tamási Balázs* igazgatónak a vendéglátást, a tartalmas szép napot!

Gulyásné Somogyi Klára
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
Könyvtára